

SVENSKA NYHETERS SATIRINSLAG FRIADES AV NÄMNDEN

Svenskars attityder gentemot kineser, klanröstning och friskolesystemet var innehållet i tre mycket uppmärksammade inslag i höstens *Svenska Nyheter*. Programmen där inslagen var med, friades av nämnden med hänvisning till programmets tydliga satirprägel. Även *Dokument utifrån* om en granskning av president Donald Trumps valkampanj friades, eftersom nämnden ansåg att det inte stred mot kraven på opartiskhet och saklighet. Däremot fälldes inslag i *Lokala Nyheter Västerbotten* om ett dödsfall, för att de stred mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

SVENSKA NYHETER OM KLANRÖSTNING OCH RASISM MOT KINESER

FRIAT: Svenska Nyheter, SVT1, 2018-09-21 och 2019-08-28, inslag om så kallad klanröstning och rasism mot kineser; fråga om opartiskhet och saklighet samt bestämmelsen om mediets genomslagskraft. Dnr. 18/03331

I avsnittet sändes två inslag som SVT fick yttra sig över efter invändningar från anmälare att de var rasistiska och fördomsfulla. Ett handlade om anklagelser om så kallad klanröstning bland somalier och det andra var det uppmärksammade inslaget om kineser, som genererade över 1000 anmälningar till granskningsnämnden.

Ett längre inslag i slutet av programmet handlade om svenskars attityder gentemot kineser. Det var en uppföljning av ett inslag veckan före som handlade om en incident som ägt rum på ett hotell i Stockholm och som lett till en officiell kinesisk reaktion. Programledaren inledde inslaget på följande sätt: *"Alla i publiken, säg efter mig nu: Jag är inte rasist, men. (...) Men det är jag (...) Just det, det är ni. Och det gäller faktiskt alla er som tittar på Svenska nyheter."* Därefter visades ett utdrag ur föregående veckas program där det bland annat berättades att kinesiska myndigheter svartlistat vissa av sina turistande medborgare för att de *"bajsar utanför Louvren, klottrar i Luxortemplet i Egypten och för att få tur kastar mynt in i jetmotorer"*. Programledaren hade sin teori till varför ingen hade reagerat på fördomsfullheten: *"För svenskar hatar ju rasism så länge det inte handlar om kineser, och ryssar så klart (...) Men tänker du kanske, baserar inte Svenska nyheter alltid allting på fakta, jo absolut, Kina har på riktigt svartlistat 169 av sina egna medborgare från att lämna landet för att de har svinat utomlands, men det är alltså 169 av 1,4 miljarder, det motsvarar mindre än en kvarts svensk."*

Därefter fortsatte inslaget med att visa exempel på hur fördomar mot kineser och asiater accepterats i Sverige på ett helt annat sätt än fördomar mot andra grupper. En rad olika klipp, bland annat med olika sketcher där man skämtade om asiater, visades. Programledaren konstaterade att man gärna gör sig lustig över det främmande och pratade om hur lite svenskarna egentligen vet om Kina. En karta med texten "Kina" på visades. På kartan pekades olika städer, bland annat en påhittad, och deras befolkningsmängd ut. Sedan sa programledaren bland annat följande.

"Och de har 300 språk, 55 minoritetsfolk. Den kinesiska regimen hinner knappt äta för att det finns så många minoriteter att förtrycka. Alltså, tibetaner, uigurer, mongoler och så vidare, men vi vet så lite om kineserna att vi inte hade någon aning om hur vi skulle reagera vid incidenten där tre kinesiska turister blev bortkörda från ett hotell i Stockholm."

I slutet av inslaget förklarade programledaren att allt nog berodde på en kulturkrock och att Svenska nyheter hade skapat en kanal på Kinas största kanal för videoklipp, Youku och lagt upp en

"informationsfilm för kinesiska turister så att de ska känna sig välkomna". Därefter visades en film där en svensk "guide" uttryckte en rad fördomsfullheter om kineser. Filmen avslutades med ett utdrag ur videon med de kinesiska turisterna. Innan dess sa guiden: *"För i Sverige värnar vi principen om alla människors lika värde. Denna princip gäller dock inte kineser. Kineser är hjärtligt välkomna till konungariket Sverige. Men om ni inte sköter er kommer vi att spöa skiten ur er."*

Inslaget Programmet anmäldes främst för inslag två, som ansågs vara djupt rasistiskt gentemot kineser och hela det kinesiska folket. Mer än 1000 anmälare ansåg att inslaget var djupt rasistiskt gentemot kineser och hela det kinesiska folket. Framför allt hade anmälarna reagerat på det videoklipp som publicerats på Youku. Några av anmälarna påpekade också att det visades en karta över Kina som inte var korrekt. De saknade Taiwan och Tibet, eller delar av Tibet, på kartan.

Några anmälare hade reagerat på ett annat inslag som sändes tidigare i programmet. Där skämtade programledaren om regeringsbildningen för att sedan prata om en politiker som i huvudsak vänt sig till svensk-somalier under sin valkampanj till riksdagen. Bland annat sa han följande: *"Det är väl toppen att svensk-somalierna nu skaffar sig politikerjobb och kommer in i riksdagen och blir superintegrerade och tjänar massor med pengar som de kan skicka hem så att deras släktingar slipper att sjöröva. Nä, för det här kanske luktar lite det som kallas för etno-röstning."* Några anmälare uppfattade detta som rasistiskt gentemot somalier.

SVT skrev i sitt yttrande att avsikten med båda inslagen var att driva med fördomar, inte att sprida dem. Därför beklagade SVT att så många upplevt inslaget kränkande. SVT hade konstaterat att det varit ett misstag att rycka det satiriska videoklipppet ur sitt sammanhang och publicera det på Youku. Detta hade också programledaren sagt i nästkommande veckas program. När det gällde den kritiserade kartan över Kina noterade SVT att flera av anmälarna formulerade sig på ett likartat sätt som den kinesiska ambassaden gjorde i ett uttalande efter programmet, att SVT ska ha gjort sig skyldig till en "allvarlig kränkning av den kinesiska suveräniteten och territoriella integriteten" genom att visa en stiliserad karta över Kina där Taiwan inte syns och där det för flera anmälare framställt som att hela eller delar av Tibet fattas. SVT påpekade att det rörde sig om en mycket förenklad karta som i programmet utgjorde underlag för att visa två verkliga kinesiska städer och en fiktiv stad i ett skämtsamt resonemang om hur lite svenskar vet om Kina. Kartbilden visas under en mycket kort tid, 14 sekunder, i programmet. I detta sammanhang och mot bakgrund av att det handlade om en satirisk framställning kunde SVT inte se att det har någon betydelse för sakens saklighet och opartiskheten i inslaget att kartan såg ut som den gjorde. För övrigt noterade SVT, när det gäller Taiwan, att det svenska Utrikespolitiska Institutet beskriver Taiwan på följande sätt: "I praktiken fungerar Taiwan som en självständig stat även om det bara erkänns av ett fåtal andra länder". Där framgår också att Kina gör anspråk på Taiwan som en av sina provinser.

Granskningsnämnden ansåg att det tydligt framgick att den satiriska udden i inslaget om kineser var riktad mot okunskap och fördomar om asiater och då främst kineser. Mot den bakgrunden och med beaktande av programmets tydliga satiriska karaktär, samt att det ska råda en vidsträckt yttrandefrihet i ansåg nämnden att det inte stred mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft. Den förenklade kartan användes i ett satiriskt sammanhang och stred inte mot kraven på opartiskhet och saklighet. Eftersom det inte ingår i nämndens uppgifter att pröva inslag på kinesiska Youku lämnades de delarna av anmälarnas kritik utan åtgärd.

När det gällde inslaget om klanröstning hade nämnden förståelse för att kommentaren om somalier som skulle slippa ägna sig åt sjöröveri kunde uppfattas som stötande, men ansåg ändå inte att innehållet i inslaget gick utöver vad som kan accepteras i en satir.

HUS OCH GATA VISADES I BILD – INSLAG OM DÖDSFALL FÄLLDES

FÄLLT: SVT Nyheter Västerbotten, SVT1, 2018-04-07, kl 18.30 och 19.55 samt SVT2, kl 21.25, inslag om dödsfall; fråga om respekt för privatlivet. Dnr. 18/01924

Inslagen var likalydande enligt följande.

Programledaren: "En kvinna har hittats död i [namngiven kommun] under natten till torsdag. Polisen utreder det som misstänkt mord eller dråp. En person anhölls men släpptes och är inte längre misstänkt för något brott. Polisen är sparsam med ytterligare information om utredningen men [personnamn] som handlägger ärendet säger att de inväntar obduktionen för att kunna fastställa dödsorsaken."

I inslagen visades i bild en vägskylt med namnet på den aktuella kommunen, en väg kantad av ett antal hus, en busskur samt en skulptur.

Inslagen har anmälts av fadern till den avlidna kvinna som omnämndes i inslagen. Anmälaren anförde bl.a följande. Inslagen brast i förhållande till bestämmelsen om respekt för privatlivet då flera minderåriga barn är inblandade. Sveriges Television filmade bostaden från utsidan och beskrev händelsen som mord eller dråp. SVT har gjort ett övertramp och visat stor brist på hänsyn med beaktande av att det är en liten ort där alla känner alla.

SVT skrev i sitt yttrande att med hänsyn till anhöriga var redaktionen återhållsamma med detaljer. Den enda uppgift som redovisades när det gällde personen som dött var att det handlade om en kvinna. Vid tidpunkten för publiceringen var redaktionens bedömning att huset där den aktuella händelsen ägt rum inte syntes i bild, men det har i efterhand visat sig att en mindre del av huset syntes i bild. SVT poängterade att den aktuella, relativt korta, bildsekvensen där huset syntes var en allmän bild som användes för att illustrera centralorten. Gatan som visades var den stora vägen in till orten och det är där centrum börjar. Det var flera hus som syntes i bild och det fanns inget som helst fokus på huset. SVT ansåg inte att huset blev utpekad.

Enligt granskningsnämnden kunde den avlidna kvinnan identifieras i inslagen genom att det framgick vilken ort det gällde samt genom att den gata och det hus där den aktuella händelsen ägt rum visades i bild. Nämnden anser att uppgifterna i inslagen var av intrångskaraktär och att de innebar ett intrång i den efterlevande faderns privatliv. Intrånget var inte motiverat av något oavvisligt allmänt intresse och inslagen strider därmed mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

DOKUMENTÄR OM GRANSKNING AV PRESIDENTKAMPANJ FRIADES

FRIAT: Dokument utifrån: Kraftmätningen, SVT 2, 2018-10-21, program om USA:s president; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 18/03785.

Programmet var en amerikansk dokumentär från 2018. Den handlade om att en särskild utredare under ett års tid granskat USA:s president och hans närmaste krets. Syftet med utredningen var att ta reda på om presidentvalskampanjen år 2016 genomfördes med rysk inblandning eller inte. I dokumentären medverkade före detta anställda inom CIA och FBI, jurister, politiker, politiska rådgivare

till presidenten och ansvariga för presidentens presidentvalskampanj år 2016 samt en rad olika journalister och författare som följt den särskilda utredarens granskning på olika sätt. Dokumentären hade en svensk berättarröst.

En anmälare ansåg att dokumentären var en medveten svartmålning av den sittande presidenten och republikanerna, ett beställningsjobb av vänsterradikaler i Europa som stödde sig på framför allt de amerikanska demokraterna och dem närliggande nyhetskanaler och tidningar. En annan anmälare ansåg att det saknades en upplysning om att dokumentären var en partsinlaga producerad av den nuvarande presidentens motståndare med syfte att demonisera den sittande presidenten och framställa honom i så dålig dager som möjligt.

I yttrandet skrev SVT bland annat att de som uttalade sig i dokumentären var en rad vitt skilda personer från en mängd olika yrkeskategorier med olika spetskompetens. Det de hade gemensamt var att de har djup kunskap om den politiska händelseutvecklingen i USA de senaste åren och om USA:s presidents ämbetsmannautövning. Med i dokumentären var även fyra av presidentens tidigare rådgivare och ansvariga för hans valkampanj inför presidentvalet år 2016. Även citat och Twitter-inlägg från presidenten fanns med på en rad olika ställen i dokumentären. Den svenska speakertexten var en direktöversättning från det amerikanska originalet och SVT ansåg inte den var partisk.

Enligt nämndens mening låg ett granskande program av detta slag väl i linje med SVT:s granskningsskyldighet enligt sändningstillståndet. Programmet stred därför inte mot kravet på opartiskhet i detta avseende. Nämnden ansåg inte heller att vad anmälarna anfört om dokumentärens framställning i övrigt medförde att programmet stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

SVENSKA NYHETER OM FRISKOLESYSTEMET VAR TYDLIG SATIR

FRIAT: Svenska nyheter, SVT1, 2018-03-30, inslag om friskolor; fråga om opartiskhet. Dnr. 18/01135.

Inslaget var en satir om friskolereformen och olika aspekter på friskolesystemet. I slutet berättade programledaren att redaktionen gjort en egen webbsida "Skolko" där föräldrar lätt kunde anmäla sina barn till friskolor. Inslaget anmäldes av 90 anmälare. Anmälarna ansåg i huvudsak att:

- "Skolko" innebar en kampanj mot kösystemet och ett ställningstagande i en politisk fråga till förmån för det rödgröna blocket. Flera anser att det var speciellt försvårande att detta gjordes innan ett val.
- den del av inslaget som handlade om "Skolko" var en uppmaning att spamma systemet.
- inslaget om "Skolko" gav sig på enskilda företagare och syftade till att sabotera friskolornas antagningsprocess.
- inslaget var partiskt mot friskolor och ett kontroversiellt ställningstagande.
- företrädare för friskolorna borde fått bemöta kritiken i inslaget.

SVT fick yttra sig över opartiskheten. SVT beskrev att inslaget var upplagt som ett reportage där det redogjordes för visionen med friskolereformen som sedan följdes upp med ett nuläge ett antal år senare. I inslaget redovisades källorna till analysen tydligt. Satiren var bland annat riktat mot att reformen, vars syfte bland annat var att motverka segregation, enligt Skolverkets rapport istället hade fått motsatt effekt. De som i störst utsträckning anmälde sina barn till friskola var högutbildade föräldrar. Satiren pekade på att trots att 80 procent angett att "segregation" var det som de var mest rädda för, var stödet för systemet ändå stort.

I inslaget gjordes en illustration med tre godisskålar, en skål med brunt godis, en med gult och en med grönt godis. Programledaren sade: *"Vi vill inte ha parallella godisskålar. Det är inte bra för nån. De här godisarna borde blandas ihop och hjälpa varandra att bygga ett trevligt samhälle för alla. Och det här är alla partier överens om. Alla barn ska ha samma chans att få en bra skola. Och regeringen är jättetydliga"*. Efter detta följde bland annat olika citat av politiker: *"Segregationen är en av de stora samhällsutmaningarna i vårt land. Då måste också skolsegregationen brytas."* (Ardalan Shekarabi (S), SVT-Forum). *"Alla ges rätt att fritt välja skola. De offentliga bidragen ska i princip följa eleven. En av skolans huvuduppgifter är att skapa respekt för och vidareutveckla demokratins principer om tolerans om samverkan och likaberättigande."* (Carl Bildt (M), från 1991 ur Regeringsförklaringen). Programledaren fortsatte: *"Så blev det inte. Alltså tanken var säkert fin. Att vem som helst skulle kunna öppna skola och man kunde flytta ungarna till en bättre skola än den som man råkade bo nära och då skulle ju skolorna bli tvungna att konkurrera med varandra om att va så bra att alla ville gå där. Alltså det låter ju toppen och det blev toppen för er i den här skålen (pekar på det gula godiset). I inslaget redovisades statistik från Skolverket som visade hur skolsegregationen ökat. (...) "Och jag vill vara tydlig här. Jag säger inte att alla friskolor är bättre än alla kommunala skolor. Det finns jättemånga kommunala skolor som är toppen och det verkar ha nåt mystiskt samband med att de oftast ligger i rikare områden..."*

I yttrandet framhöll SVT att det ligger i programformatet att redaktionen ibland interagerar med publiken för att undersöka ett ämne eller en företeelse vilket också var fallet med "Skolko". Vad och hur publiken skulle göra och vad detta skulle kunna visa visste inte redaktionen. Enligt redaktionens beräkningar anmäldes 994 barn av sina föräldrar. Redaktionen hade ombesörjt att det inte gick att använda "Skolko" om barnet inte hade ett giltigt personnummer. En anmälan via "Skolko" kunde inte vara mer komplett eller felaktig än en vanlig, manuell anmälan.

I det påföljande programmet den 6 april gjordes en uppföljning av "Skolko" där man berättade om "Skolko" och att friskolorna blivit "arga" vidare fanns ett citat av VD:n för Friskolornas riksförbund, Ulla Hamilton (M) med: *"Alla de här 17 000 registreringarna måste nu kontaktas utav de här skolorna för att säkerställa ifall det är riktigt eller om det bara är fejk."* Programledaren fortsatte: *"Och så klagade friskolorna också på att de blev "spammade" alltså att systemet inte är byggt för att klara så här många anmälningar. Nä det är ju exakt det vi säger. Systemet är inte byggt för att alla barn ska kunna söka. Friskolorna har ju faktiskt själva drivit på för att det ska vara obligatoriskt att ställa sig i kö där. De vill att 900 000 barn ska kunna ställa sig i kö och nu var det 994 barn så lycka till sen hörni. Och jag vill säga också att detta är faktiskt riktiga barn som sökt så sluta kalla dem för spam. Oavsett vilket samhällsskikt de kommer ifrån så är det lite väl hårt va. För som vanligt så glömdes barnen bort här för att friskolornas riksförbund fokuserade på kostnader. Nu vet ni. Jag väljer hellre att ett barn nu har samma chans som alla andra barn även om det innebär att en administratör måste mejla nån. Aw."*

Även uppföljningen anmäldes och anmälaren anförde att programledaren framställde det raljerande som att Friskolornas riksförbund kallat barn för spam vilket var vilseledande.

SVT ansåg att det framgick att redaktionen även här drev med attityder och med något som liknar ett systemfel. Enligt SVT var det inte heller ett kontroversiellt eller partipolitiskt ställningstagande att häckla systemet på det sätt som gjordes och framhöll praxis vida ramar när det gäller kraven på opartiskhet och saklighet för program med en tydlig satirisk karaktär.

Granskningsnämnden friade inslagen och skriver att det framgick tydligt i inslaget den 30 mars att det var ironiserande över systemet med fritt skolval och friskolor mot bakgrund av en rapport från Skolverket. Nämnden ansåg att inslagets satiriska karaktär framgick tydligt och den satiriska udden riktades mot att den nämnda rapporten visat att segregationen ökat efter skolvalsreformen trots att tanken var den motsatta. Vidare att inslaget inte strider mot kravet på opartiskhet mot bakgrund av nämndens praxis att det råder vida ramar för vad som får sägas i inslag som har en tydlig satirisk

karaktär. Vad anmälarna anfört i övrigt, bland annat om webbplatsen skolko.svt.se och programledarens uppmaning till tittarna att använda den, medför inte heller att inslaget strider mot de bestämmelser som gäller för sändningarna. När det gäller det uppföljande inslaget den 6 april framhöll nämnden inslagets tydliga satiriska karaktär och kunde inte finna att den kritik anmälaren framfört medför att inslaget strider mot de bestämmelser som gäller för sändningarna.

I sitt beslut påpekar nämnden att de inte prövar text på webbplatser.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!